NAMN OCH BYGD

TIDSKRIFT FÖR NORDISK NAMNFORSKNING

UTGIVEN AV KUNGL. GUSTAV ADOLFS AKADEMIEN
FÖR SVENSK FOLKKULTUR

REDAKTÖRER
STAFFAN NYSTRÖM, EVA NYMAN, INGE SÆRHEIM

REDAKTIONSRÅD
TERHI AINIALA, VIBEKE DALBERG, LARS-ERIK EDLUND,
LENNART ELMEVIK, BENT JØRGENSEN, MICHAEL LERCHE NIELSEN,
SVAVAR SIGMUNDSSON

With English summaries

Årg. 112 · 2024

KUNGL.
GUSTAV ADOLFS AKADEMIEN
FÖR SVENSK FOLKKULTUR
UPPSALA

Distribution
eddy.se ab
VISBY

För bedömning av manuskript till uppsatser i Namn och bygd anlitas minst två vetenskapliga granskare utanför redaktionen genom en anonymiserad (»double-blind») process

(https://publicera.kb.se/nob/policies)

ISSN (tryck) 0077-2704
ISSN (online) 2002-4177

© Respektive författare

Produktion: eddy.se ab, Visby 2024
Tryck: The Faculty TF AB, Visby 2024

Innehåll

Fridell, *Staffan*: Sjönamnsstudier 15
Källström, *Magnus*: Runstenen U 109 från Bisslinge i Eds socken. En nyfunnen runstensteckning och något om namnet *Gudfast* 59
Nyström, *Staffan*, *Nyman*, *Eva & Særheim*, *Inge*: Meddelande från redaktionen 5
Strandberg, *Mathias*: Färs härad 23
Strandberg, *Svante*: *Hunneberg*. Ett diskussionsinlägg 7
Særheim, *Inge*: Tolkinga av nokre sørvestnorske skjergardsnamn 47
Williams, *Henrik*: Bland fårskallar och fjös. Till tolkningen av **labus** på U 751 Viggeby 77

Smärre bidrag

Fridell, *Staffan*: *Rottne* och *Ullavi* 87
— Uttalet av *Agunnaryd* 90
Källström, *Magnus*: Till tolkningen av ett personnamn på Bökstastenen (U 855) 93
Ryman, *Lennart*: *Rankil* och *Rankhyttan* 96
Strandberg, *Svante*: Från *Biärklunda* till *Bjättlunda*. Tankar kring ett ortnamn i Timmele socken 99
— *Huvud* i Valeberg 102
— *Snacketorp* i Stora Malm 104

Recensioner

David Boulton: Viking Migration and Settlement in East Anglia. The Place-Name Evidence. (2023). Rec. av Stefan Brink 107
Gårdar och arrenden. Jämtlands och Härjedalens bygsellängder 1601–1645. Utg. av Georg Hansson & Olof Holm; med ortsregister utarbetat av Karl Göran Eriksson. (2023). Rec. av Olof Karsvall 110
History, Landscape, and Language in the Northern Isles and Caithness. 'A'm grippit dis land'. A Gedenkschrift for Doreen Waugh. Ed. by Ryan Foster & Christian Cooijmans. (2023). Rec. av Arne Kruse 113
Namn och gränser. Rapport från den sjuttonde nordiska namnforskarkongressen den 8–11 juni 2021. Red. av Väinö Syrjälä, Terhi Ainiala & Pamela Gustavsson. (2023). Rec. av Lena Wenner 116
Ortnamnsforskaren Jöran Sahlgren. Hans liv och verk. Red.: Carl Frängsmyr. (2023). Rec. av Ernst Håkon Jahr 118
Placing Place Names in Norwegian Archaeology. Current Discussions and Future Perspectives. Sofie Laurine Albris (ed.). (2023). Rec. av Torun Zachrisson 120
Skånes ortnamn. Serie A. Bebyggelsenamn 5. Färs Härad. Av *Mathias Strandberg*. (2023). Rec. av Birgit Eggert 123

Författarna i denna årgång 125
Förkortningar 127
Ortnamnsregister till årgångarna 111 (2023)–112 (2024) 131
Övriga register till årgångarna 111 (2023)–112 (2024) 137

Bland fårskallar och fjös

Till tolkningen av **labus** på U 751 Viggeby

Av Henrik Williams

Namn och bygd 112 (2024), 77–86.

Henrik Williams, Department of Scandinavian Languages, Uppsala University: Among muttonheads and sheep sheds. Towards the interpretation of **labus** on U 751 Viggeby.

Abstract

The rune stone U 751, undoubtedly carved by Balli, was erected by three men for their father. The name of the second commemorator is **labus**. No interpretation has been suggested, reading the name as it is written. This article discusses three possible interpretations, the first two (**Lambhauss* and **Lambhǫss*) would not be consistent with the writing habits of Balli. The third alternative, *Lambhūss* (cf. Old Icelandic *lambhús* 'byre; sheep shed'), fits runologically and is onomastically also possible.

Keywords: runic inscriptions, Viking Age, personal names, Viggeby, U 751, Balli, *Movierung*.

Lena Petersons Nordiskt runnamnslexikon från 2007 (NRL) är en ovärderlig resurs i forskningen rörande tidigt fornnordiska namn. Här återfinns långt över tusen belägg på enskilda personnamn och drygt hundratalet på ortnamn. Uppslagsformerna kompletteras med uppgifter om medeltida namnparalleller i Norden samt ofta med etymologier. Här finns mycket för onomasten att lära sig av och material att hämta inspiration från till nya namntolkningar. Av särskilt intresse är de två listorna med belägg på personnamn (s. 297–303) och ortnamn (s. 326) utan etablerade tolkningar. De många förstnämnda kompletteras ibland med tidigare tydningsförslag, och sedan publiceringen av NRL har inte så få namn (ny)tolkats antingen i publicerade skrifter eller vid olika seminarier och kollokvier.

Ett av de belägg för vilka inget tolkningsförslag alls redovisas är nominativformen **labus** på U 751 (s. 300). Jag har funderat på denna runföljd ända sedan Svante Lagman och jag skrev in de svenska runstensinskrifterna i vår databas läsåret 1986/87 (Lagman & Williams 1989). Det kan vara dags att belägget får sin tolkning.

Namnet **labus** återfinns på en av runstenarna vid Viggeby, tidigare Viggby, i Husby-Sjutolfts socken, Trögds härad och Enköpings kommun. Enligt Sven B. F. Jansson (i UR 3 s. 300) lyder inskriften i translitterering och transkription (den senare av mig kompletterad med vokallängd) samt översättning:

> **hulmḳiʀ · auk · labus · auk · lafsi · þaiʀ · litu · raisa stain · at aib-rn · faþur sin koþan ·…t…**
>
> *Holmgæiʀʀ ok* **labus** *ok Lafsi þæiʀ lētu ræisa stæin at Ābiorn*(?), *faður sinn gōðan...*
>
> »Holmger och **labus** och Lafse de läto resa stenen efter Åbjörn(?), sin gode fader …»[1]

Tyvärr är inskriftens avslutning svårt skadad. Jansson (a.st.) skriver: »Ristningsytan är upptill och t. v. starkt vittrad, varigenom stora partier av inskriften ha blivit fullkomligt oläsliga.»

Om läsningen av det aktuella belägget skriver han vidare att runorna »11—15 **labus** förefalla säkra» och fortsätter (s. 301): »Runföljden 11—15 **labus** skall tydligen återge ett mansnamn. Vilket detta har varit, är tyvärr ännu omöjligt att fastställa.»

Samma läsning som Jansson hade enligt sammanställningen i hans artikel även Hadorph & Helgonius, Richard Dybeck och Olof Celsius (a.st.). Om läsningen av inskriftens andra personnamn har det alltså aldrig rått något tvivel. Detta till trots tolkas det av Carl Säve i UFT (1 s. 43, 5 s. 88) som *Laurentius* och av Erik Brate (1925 s. 58) som *Larus*(?). Eftersom runa 13 helt klart är ett **b** måste dessa tolkningsförslag avvisas kategoriskt.

Om ristaren av U 751 skriver Jansson: »Redan Brate har antagit (i *Svenska runristare*), att U 751 har ristats av Balle. Allt talar för att antagandet är riktigt.» Flera runologer har instämt i attributionen, se Svante Lagman (1990 s. 108), Jan Axelson (1993 s. 20 m. litt.) och Per Stille (1999 s. 158 not 5, 194), och det finns inget skäl att betvivla detta. Inte minst **b**-runans öppna fickor är ett tydligt indicium på att det är Balle som har utfört ristningen (jfr Philippa 1977 s. 31). Attributionen är viktig och skall visa sig vara avgörande vid tolkningen av det i denna uppsats behandlade namnet.

Vid ett första påseende ger kanske **labus** ett närmast latinskt intryck men det finns inte något ord på latin eller andra relevanta språk som kan dölja sig bakom den aktuella runföljden. Även om man utgår från det mycket stora antalet alternativ som det »teoretiska ljudunderlaget» erbjuder (jfr Salberger 1978

[1] Stille (1999 s. 48) läser **hulmkiʀ** eftersom det enligt honom är tillräckligt mycket bevarat av **k**-runan för en säker identifikation. Jansson har (i NäR s. 39) utan vidare kommentar fört upp runföljden **aib-rn** som ett belägg på namnet *Æibiorn*, en tolkning som borde ha varit evident redan vid behandlingen av U 751.

s. 59), i detta fall /(h)l + a(:)/æ(:)/e(:)/æi/ǫ + b(:)/p(:)/mb/mp/ + u(:)/o(:)/y(:)/ø(:)/ǫ/ au/øy + s(:)/, är det svårt att hitta någon tolkningsmöjlighet för ett simplexnamn. Det finns därför anledning att undersöka om vi kan ha att göra med ett namn bestående av två element, och i så fall sannolikt en sekundär namnbildning som utgår från en redan existerande sammansättning.

Om **labus** skall delas upp måste gränsen gå antingen före eller efter **b**-runan. Eftersom **la-bus** inte syns resultera i någon framkomlig väg får ett försök utgå från **lab-us**. Av de morfem som kan dölja sig bakom **lab** är fornnordiskans *lamb* n. ’lamm, får’ ett lockande alternativ. Det förutsätter att /m/ såsom ofta lämnas obetecknat framför /b/ (jfr Williams 1994b s. 219–221) och det gör också Balle i det enda fall morfeminternt /mb/ återfinns i hans ristningar, nämligen i **kubl** *kumbl* ’kummel, minnesmärke’ på den honom med säkerhet tillskrivna runstenen U 735 Långarnö (se Axelson 1993 s. 19 m. litt.).

Ordet *lamb* är inte okänt som element i fornnordiska namnbildningar. Det finns belagt som både huvudnamn och binamn i de olika fornnordiska dialekterna: som simplex *Lam*(*b*) och avledningen *Lambi*/*Lambe* samt i de sammansatta namnen *Lambafot*, *Lambatunga*, *Lambelan*, *Lambeshovudh* (SMPs), *Lambeshowet*, *Lammehaue* (DGP 2) samt *Lambkárr* och *Lambaleikr* (Lind). Dessa tvåledade bildningar är alla sekundära som namn, det vill säga de utgår från appellativa sammansättningar.

Om förleden i **labus** är *Lamb-* blir frågan vad som döljer sig bakom **-us**. Någon direkt kandidat om man utgår från denna exakta skriftbild anmäler sig inte och bara den i runöstnordiska belagda namnefterleden *-fūss* skulle sluta på samma sätt, som i U 232 **sihus** *Sigfūss*. Två argument talar dock emot ett **Lambfūss*. I de fall *-fūss* skrivs utan beteckning av /f/ sker detta i *Sigfūss* efter [ɣ] och i U 766 **kuþastr** *Guðfastr* efter [ð], alltså i båda fallen efter frikativa konsonanter. I **Lambfūss* skulle det vara frågan om bortfall efter ett klusilt /b/ och därmed en osannolik assimilation. Se också UR 6 s. 385. *Sigfūss* betyder rimligen ’begärlig efter seger’. Att semantiken bakom ett antaget **Lambfūss* inte är jämförbar är uppenbart.

Efterleder i runsvenska namn kan dock skilja sig från samma ord som förled eller i simplexbildningar. Detta har troligen att göra med ställningen i svagton. En vanlig utveckling är monoftongering, eller i alla fall representation av diftonger som monografer. Det skulle innebära att **u** här kunde beteckna /au/ eller /øy/. Ett annat utmärkande drag är att initialt /h/ försvinner, alternativt inte representeras, i svagtoniga efterleder (Salberger 1958 s. 133–135). Det är också högst rimligt att i en Balle-ristning räkna med en efterled där initialt /h/ lämnas obetecknat; beläggen U 729 **uiþugsi** *Viðhugsi* och U 740 **aṛuatr** *Arnhvatr* (båda i signerade inskrifter) uppvisar just detta fenomen.

Sammantaget skulle det öppna för att efterleden **-us** är en skrivning för *-hauss* (monoftongerat som fsv. *-høss*) ’huvud’, vilket är en synonym till det

belagda *-hǫfuð* i de nyss omnämnda *Lambeshovudh* och *Lambeshowet*. Även om just efterleden *-hauss* inte syns ingå i runsvenska namn[2] skulle en tolkning av **labus** som *Lambhauss* rimma väl med namnbildningar i fornvästnordiska med djurbeteckningar som första element, bland dem *Hrafnhauss* (Lind Bin.), bokstavligen 'korphuvud'. Denna till synes evidenta tolkning faller dock på att en monografisk skrivning av /au/ inte stämmer med Balles ristarvanor; han har alltid digraf för /au/ och /øy/. Bland av honom signerade ristningar kan nämnas namnbelägg som U 647 **kilnuk** (för **kilauk**) *Gillaug* och U 744 **kuþuaukaʀ** (för **kuþlaukaʀ**) *Guðlaugaʀ* (gen.). Dessa exempel rör efterleder men mönstret gäller även andra positioner i såväl signerade som till Balle attribuerade inskrifter.[3] Däremot betecknar Balle ibland diftongen /æi/ med monograf, som i det inledande namnet på U 751 **hulmḳiʀ** *Holmgæiʀʀ*, men detta skrivsätt gäller alltså av någon anledning inte /au/ eller /øy/, vare sig som gammal diftong eller i monoftongerad form.

Man kan i stället tänka sig att **u**-runan betecknar /ɔ/ *ǫ*. Därmed skulle tolkningsalternativet *Lamb*(*h*)*ǫss* 'grå som ett lamm (eller får)' aktualiseras, även om ett sådant namn eller annat adjektiv inte är känt. Dock kan *-hǫss* förekomma som led i kombination med en djurbeteckning och namnelementet är också belagt i några runsvenska inskrifter (Andersson 1998b m. litt.): U 337 **uarkas** och U 357 **uarhas** *Varghǫss* samt Vs Fv1988;36 **kitilas** *Kætilhǫss*. Därtill kommer namnbildningen *Hǫsvi* 'den gråe' i U 77 **haosui** och U 78 [**hasui**]. Som synes skrivs inget av dessa belägg /ɔ/ med **u**-runa, men ett sådant beteckningssätt förekommer inte sällan i andra inskrifter, t.ex. Vg 105 och Vg 127 **ut** *ǫnd* (ack.) samt Sm 52, Sm 108 och U 341 **fuþur** *fǫður* (ack.). Se vidare Mathias Strandberg (2004 passim). Även namnelementet -(*h*)*ǫss* skrivet **-us** måste dock stryka på foten eftersom Balle aldrig syns representera *ǫ* med **u** utan bara med **ɑ**, respektive *iǫ* med **io**.[4]

---

[2] Runföljden [**naus**] på den försvunna runstenen Sö 282 † har av Roland Otterbjörk tolkats som *Hauss* men förs i NRL (s. 301 m. litt.) upp under otolkade belägg.

[3] Balle har tillskrivits även Sö 200 med belägget **ystin** *Øystæinn* och Vs 15 med **kuþlug×u** *Guðlaugu* (ack.) men dessa attributioner avvisas övertygande av Stille (1999 s. 168 not 4, 178 not 22, resp. a.a. s. 158 not 4 m. litt.).

[4] Belägget **foþur** *faður* [fəður] på U 34 som har knutits till Balle kan avvisas eftersom han inte ansvarar för denna ristning (jfr Stille 1998 s. 158 not 4). Vad beträffar Sö 197 **byrn** *Biǫrn* där den stungna **u**-runan kan beteckna *ǫ* (om [bɔrn]) och möjligen **hauka** *hǫggva* om [hɔg:a] är situationen mer komplicerad. Svante Lagman (1990 s. 108) avvisar attributionen till Balle medan exempelvis Magnus Källström (1997 s. 39) menar att den är säker. Runföljden **hauka** beror sannolikt på en omkastning, jfr **hakua** på den av Balle signerade U 756. Vad beträffar **byrn** redovisar Lagman belägget tillsammans med U 809 **burn** som de endast två fallen av monograf »för väntad brytningsdiftong i tryckstark ställning» (1990 s. 35) och senare (s. 91) det förra som ett belägg »för [ǫ] uppkommet genom brytning»; men därefter (a.st.) håller han öppet för att **y** också kan beteckna /ø/ (och /o/). Eftersom urnordiska **bernuʀ* har en skiftande utveckling i runsvenskan med obrutna former, labialiserade former samt en osäkerhet om **io** betecknar [i̯ɔ] eller [i̯o] kan

Som en tredje utväg försöker jag därför följa skriftbilden ännu närmare och se om -**us** kan tänkas representera -(*h*)*ūs*. I förstone kan detta synas vara en oväntad efterled i ett personnamn men alldeles okänd är den inte om man ska döma av *Sverðhús-Grani* (Lind Bin.) och ett ganska stort antal fornsvenska binamn innehållande -*hus*(*en*). Nu är säkerligen de allra flesta av de senare burna av immigranter med inbyggarbeteckningar även om *Darahus* 'dårhus', *Hus* och *Stenhus* (SMPs) väl utgör undantag, tillsammans med ytterligare några exempel till vilka jag återkommer nedan.

Som ingående i ett egentligt binamn kan efterleden -*hūs* behålla sitt neutrala genus, som i fallet *Skald* (jfr fvn. *skáld* n.), buret av ett par runristare. I absolut ställning, använt som huvudnamn, verkar detta dock inte vara fallet. Neutrala ord moveras till maskulint genus när de används som mansnamn (Larsson 2003 s. 55 f. m. litt.); runsvenska exempel utgör *Nœfʀ* ~ fvn. *nef* n. 'näbb, näsa', *Ofrāðr* ~ *ofráð* n. 'oråd' (a.st.) och *Upplaupʀ* ~ *upphlaup* n. 'opplaup, oppstyr' (s. 56 f.). Om genus följer sexus bör det aktuella namnet på U 751 få maskulin form, *Lambhūss*. Med tanke på att det skrivs utan **h**-runa har uttalet sannolikt varit [lambu:s:], [lambus:] eller [lambus], men oavsett vilketdera utgår normaliseringen från den etymologiska och morfologiska grundformen.

Runologiskt har tolkningen av **labus** som *Lambhūss* visat sig vara invändningsfri och i överensstämmelse med ristaren Balles skrivvanor. Även ordsemantiskt är tolkningen utan problem med tanke på det belagda ordet fvn. *lambhús* 'lammehus' (Norrøn ordbok). Därmed återstår den namnsemantiska aspekten: kan verkligen en fårkätte vara namnlåtande?

Det fisl. binamnet *Lambi* bars av bl.a. landnámsmannen Þorgeirr Lambi á Lambastǫðum (Lind Bin.). Namnet har enligt Lind bildats av *lamb* n. och även övergått till huvudnamn. Samtidigt kan det knappast vara en tillfällighet att Þorgeirrs gårdnamn har innehållit samma ord. Det är hypotetiskt möjligt att *Lambhūss* på U 751 är en inbyggarbeteckning, jfr denna möjlighet för namn som *Bergʀ*, *Fugli*, *Holti*, *Kiūli* och *Stœinn*, vilka kan vara bildade till ortnamn (NRL).

Oavsett vilket skulle ett runsvenskt namn *Lambhūss* visserligen vara unikt, men inte konstigare än det ovan nämnda binamnet *Lammehaue* 'fårhage', vilket kan vara en inbyggarbeteckning eftersom det finns ett flertal danska *Lammehave* (DGP 2). Man kan också jämföra med de fornsvenska binamnen *Vedhus* och *Visthus* samt *Fæhusit* (SMPs). Särskilt det sistnämnda bildar en direkt semantisk parallell till *Lambhūss*. De fornöstnordiska exemplen är dock alla senmedeltida men som namnelement används *hūs* också under vikingatid. *Bjarni húslangr* sägs i Landnámabók ha fört virke från Norge för att bygga ett

---

knappast **byrn** tas som intäkt för att Balle, om det nu är han som har ristat Sö 197, skulle kunna använda en *u*-runa, stungen eller ej, för /ɔ/.

eldhús och därav fått sitt binamn som skulle betyda ’Den långe mannen med eldhuset’ (Lind Bin. m. litt.). I runsvenskan har vi *Hūskarl* (från det homonyma appellativet) och troligen *Hūsbiǫrn* (NRL s. 124 f.). Eftersom *hūs* inte annars förekommer som förled i ditematiska namn (a.a. s. 124) borde det senare belägget snarast tolkas *Hūs-Biǫrn* (jfr dock Williams 1994a s. 14 f.).

Det bör slutligen påpekas att namnbärarens yngre broder heter *Lafsi*, också ett namn som sannolikt har binamnskaraktär, mest troligt utgående från det svenska dialektverbet *lafsa* ’gå tungt och illa, dra benen efter sig’ (jfr NRL m. litt.). Detta mönster stämmer också med det som Marco Bianchi (2000 s. 25) kunde urskilja i sin studie av namnledsvariation. Det äldsta syskonet tenderar att bära ett variationsnamn men de som följer binamn, på U 751 alltså *Lafsi* och *Lambhūss* som också allittererar med varandra (avsiktligt eller ej).

En bedömare av denna uppsats tror inte på min namntolkning och skriver: »Man kan inte heller mekaniskt anta att alla binamn utan vidare kan fungera som huvudnamn.» Bedömaren föredrar i stället *Lambhǫss*, vilket påstås vara det uppenbara alternativet. Den andra bedömaren vill hålla öppet för namntolkningen *Lambhauss*. Visst kan en ristare frångå sina vanor vid skrivningen av ett visst ord, och även felristningar förkommer. Som jag har försökt visa i ett annat sammanhang (Williams 2010) bör emellertid just namn skrivas mest noggrant och läsarna mest tvingas lita på vad som faktiskt står. En tolkning som är förenlig med en ristares skrivvanor, är runologiskt och semantiskt invändningsfri samt inte strider mot vad som är känt om det fornnordiska namnförrådet bör därför vara att föredra framför tolkningar som bygger på felristningar eller avvikande skrivsätt.

Med tanke på hur litet vi vet om det runsvenska onomastikonet synes det mig förmätet att sätta gränser för vilka binamn som kunde användas som huvudnamn. Vid ett namnkollokvium den 25 augusti 2008 höll jag ett föredrag betitlat »Kunde man heta vad som helst under vikingatiden?» Svaret tycks vara ja, i stort sett med något undantag, vilket en del märkliga binamnsbildningar nämnda ovan illustrerar. Att egentliga binamn av sådan karaktär kan övergå till att användas absolut i runnordiskan är också uppenbart. Ur NRL hämtar jag bland andra följande föremålsrelaterande exempel, ofta avledningar, som troligen inte karaktäriserar personer eller deras ägodelar: *Gnūpʀ* ’brant, lutande fjälltopp’; *Haki* ’hake, krok’; *Holmʀ* ’holme’; *Iarni* (jfr fvn. *jarn* ’järn’); *Kafli* ’långt, rundat trästycke’; *Kani* ’skål’, ’båt’; *Kassi* ’korg’; *Klintr* ’klint, klippa, höjd’; *Knaggʀ* ’framskjutande trästycke, knast, knuta’; *Krōkʀ* ’krok’; *Kulli* ’kulle’; *Māni* ’måne’; *Ræfli* (jfr fvn. *réfill* ’strimla, smalt stycke’); *Skagi* ’spets, udde’; *Skakli* (jfr fvn. *skǫkull* ’skakel’); *Skōgʀ* ’skog’; *Staki* ’stång, stake’; *Stāli* (jfr fvn. *stál* ’stål’); *Sviðbalki* ’ett svett stycke trä’ och *Tiarvi* (jfr fvn. *tjara* ’tjära’).

På något sätt har alla dessa namn relaterat till sina bärare och vissa av dem kan mycket väl vara beskrivande. *Kafli* och *Staki* kanske är namn på långsmala män och flera av de andra är säkert på något sätt också karaktäriserande. Vi lär aldrig få veta. Inte känner jag till varför mannen med namnet *Lambhūss* benämndes så. Säkert var det från början ett egentligt binamn, på honom eller någon han uppkallades efter, kanske för att han hade sin syssla i en fårkätte eller där hade upplevt något anmärkningsvärt eller kanske för att han bodde på eller kom från en plats som hette *Lambhūs* även om inget sådant ortnamn verkar vara belagt i Sverige.

Om min namntolkning stämmer är den bevarade inskriften på runstenen U 751 vid Viggeby att normalisera och översätta som följer:

> *Holmgæiʀʀ ok Lambhūss ok Lafsi þæiʀ lētu ræisa stæin at Æib*[*iǫ*]*rn, faður sinn gōðan...*
>
> ’Holger och Lammhus och Lafse, de lät resa sten till minne av Ebjörn, sin gode fader …’

Litteratur

Andersson, Thorsten, 1998: *Varg*-**ᚮᛋ** och *Ulfas*. Till frågan om gudabeteckning som efterled i fornnordiska personnamn. I: SAS 16. S. 21–25.

Axelson, Jan, 1993: Mellansvenska runristare. Förteckning över signerade och attribuerade inskrifter. Uppsala. (Runrön 5.)

Bianchi, Marco, 2000: Siglög lät resa stenarna efter Sigvid. Om namnledsvariation i uppländska runstensinskrifter. C-uppsats vid Institutionen för nordiska språk, Uppsala universitet. https://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:uu:diva-157894. Nerladdad 21 december 2023.

Brate, Erik, 1925: Svenska runristare. Stockholm. (Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademiens handlingar. N.F. 13:5.)

Källström, Magnus, 1997: Runstenen Sö 204 i Överselö kyrka. Ett rekonstruktionsförslag, ett namnproblem och en ristarattribuering. I: Blandade runstudier 2. Uppsala. (Runrön 11.) S. 13–58.

Lagman, Svante, 1990: De stungna runorna. Användning och ljudvärde i runsvenska steninskrifter. Uppsala. (Runrön 4.)

— & Williams, Henrik 1989: Beskrivning av datorlagringen av det vikingatida runmaterialet. I: Projektet De vikingatida runinskrifternas kronologi. En presentation och några forskningsresultat. Uppsala. (Runrön 1.) S. 13–26.

Larsson, Patrik, 2003: Ett problematiskt personnamn 3. Till tolkningen av runföljden **[ub]lubʀ** (Sö 174). I: SAS 21. S. 51–61.

Norrøn ordbok = Heggstad, Leiv, Hødnebo, Finn & Simensen, Erik: Norrøn ordbok. 5. utg. av Gamalnorsk ordbok ved Hægstad & Torp. 2008. Oslo.

Philippa, Marlies, 1977: Die Inschriften des schwedischen Runenmeisters Balli. I: Amsterdamer Beiträge zur älteren Germanistik 12. S. 23–45.

Salberger, Evert, 1958: Anuatr. Ett namn på Åsby-stenen i Närke. I: ANF 73. S. 129–139.
— 1978: Runsvenska namnstudier. Stockholm. (Acta Universitatis Stockholmiensis. Stockholm studies in philology. NS 13.)
Sm = Runristning i SmR.
Stille, Per, 1999: Runstenar och runristare i det vikingatida Fjädrundaland. En studie i attribuering. Uppsala. (Runrön 13.)
Strandberg, Mathias. 2004: *U*-omljud i runöstnordiska steninskrifter. Utbredning och grafisk representation. C-uppsats vid Institutionen för nordiska språk, Uppsala universitet. http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:uu:diva-425744. Nerladdad 26 juli 2022.
Strid, Jan Paul, 1988: Jädra runsten. I: Västmanlands fornminnesförenings och Västmanlands läns museums årsskrift 66. S. 7–20.
Sö = Runristning i SöR.
UFT = Upplands fornminnesförenings tidskrift. 1871 ff.
U = Runristning i UR.
Vg = Runristning i VgR.
Williams, Henrik, 1994a: Runsvenska namnproblem 2. Det runsvenska namnet *Øysl* (?) och det fornsvenska *Asle*. I: SAS 12. S. 5–31.
— 1994b: The non-representation of nasals before obstruents. Spelling convention or phonetic analysis? I: Proceedings of the Third international symposium on runes and runic inscriptions, Grindaheim, Norway, 8–12 August 1990. Ed.: James E. Knirk. Uppsala. (Runrön 9.) S. 217–222.
— 2010: Read what's there. Interpreting runestone inscriptions. I: Futhark. International journal of runic studies 1. S. 27–39.
Vs Fv1988;36 = Runinskrift publicerad av Strid, Jan Paul, 1988 (se detta).

Summary

Among muttonheads and sheep sheds
Towards the interpretation of **labus** on U 751 Viggeby

By Henrik Williams

U 751 Viggby (now *Viggeby*) bears an inscription defective towards the end. The beginning is undamaged, however, and reads **hulmkiʀ · auk · labus · auk · lafsi · þaiʀ · litu · raisa stain · at aib-rn · faþur sin koþan · …t…** *Holmgæirr ok* **labus** *ok Lafsi þæiʀ lētu rœisa stœin at Æibiǫrn, faður sinn gōðan …* 'Holmgæirr and **labus** and Lafsi, they had this stone erected in memory of Æibiǫrn, their good father…'. As is clear from the word *þæiʀ*, we are dealing with three brothers who erected the stone, but the name of the second has never been interpreted. This article explores three possibilities: *Lambhauss* 'sheep head', *Lambhǫss* 'sheep-grey', and *Lambhūss* 'sheep shed'. The inscription is attributed to the carver Balli, whose writing habits are the clue to the solution. He never represents ancient /au/ with the **u**-rune alone, nor does he use this rune for *ǫ* (/ɔ/). Thus *Lambhūss* (cf. Old Icelandic *lambhús*) remains the best interpretation, presupposing the loss of initial /h/ in the second element which

is also consistent with Balli's orthography. *Lambhūss* is otherwise unattested, although it has a semantic parallel in the Old Swedish byname *Fæhusit* 'the shed (or shieling) for small livestock or cattle', cf. also the Old Danish byname *Lammehaue* 'enclosed sheep pasture'. The neuter noun *hūs* is a transferral (*Movierung*) to masculine gender, a regular practice in names.

here

Examples are also given of other Runic Swedish names that allude to elements or factors that were not related to a person's appearance, character or possessions, suggesting that the people in the Viking Age could be named after almost anything.

Förkortningar

ANF = Arkiv för nordisk filologi
APhS = Acta philologica Scandinavica
AS = Anthroponymica Suecana
ATA = Antikvarisk-topografiska arkivet, RAÄ
bek = beskrivning till ekonomisk karta
BK = Bergens kalvskinn. Utg. av O.-J. Johannessen (2016)
BNF = Beiträge zur Namenforschung
BSH = C. G. Styffe, Bidrag till Skandinaviens historia ur utländska arkiver
BØ = Bustadnavn i Østfold
DAG = Dialekt-, namn- och folkminnesarkivet i Göteborg, samlingar, Isof
DAL = Dialekt- och ortnamnsarkivet i Lund, samlingar, Isof
DAUM = Dialekt, ortnamns- och folkminnesarkivet i Umeå, samlingar, Isof
db = dombok
DD = Diplomatarium Danicum
DDal = Diplomatarium Dalekarlicum
DFU = Dialekt- och folkminnesarkivet i Uppsala, samlingar, Isof
DGP = Danmarks gamle Personnavne
DI = Diplomatarium Islandicum
DMS = Det medeltida Sverige
DN = Diplomatarium Norvegicum
DOR = Digitala ortnamnsregistret, Isof (https://ortnamnsregistret.isof.se/place-names)
DR = Danmarks Runeindskrifter
DRA = Rigsarkivet, København
DRAp = pergamentsbrev i DRA
DRApp = pappersbrev i DRA
DRB = Danmarks Riges Breve
DS = Danmarks Stednavne
DSt = B. Jørgensen, Danske stednavne (3. udg., 2008)
DSÅ = J. Kousgård Sørensen, Danske sø- og ånavne (1968–96)
DSÅ Suppl. = B. Jørgensen, DSÅ Plus. Supplement til Danske sø- og ånavne (2022)
ek = ekonomisk karta
FMU = Finlands medeltidsurkunder
FRA = Riksarkivet, Helsingfors
Fv = Fornvännen
G = Generalstabens karta över Sverige, södra delen
gd = gård
GFR = Konung Gustaf den förstes registratur
glk = geologisk karta
Gn = Generalstabens karta över Sverige, norra delen
GR = Gotlands runinskrifter 1–2 (SRI 11–12)
GR3 = Manuskript till Gotlands runinskrifter 3 samt supplement till GR. (https://www.raa.se/kulturarv/runor-och-runstenar/digitala-sveriges-runinskrifter/gotlands-runinskrifter-3/)
GsR = Gästriklands runinskrifter (SRI 15:1)
hd = härad
hgd = herrgård
Isof = Institutet för språk och folkminnen
jb = jordebok
JHD = Jämtlands och Härjedalens diplomatarium
jr = jordregister
KA = Kammararkivet (i SRA), Stockholm
kb = kyrkbok
KB = Kungliga biblioteket, Stockholm
KL = Kulturhistoriskt lexikon för nordisk medeltid
KrA = Krigsarkivet (i SRA), Arninge (Täby)
l. = län
LB = M. Lundgren, E. Brate & E. H. Lind, Svenska personnamn från medeltiden (1892–1934)
Lind = E. H. Lind, Norsk-isländska dopnamn ock fingerade namn från medeltiden (1905–15)
Lind Bin. = E. H. Lind, Norsk-isländska personbinamn från medeltiden (1920–21)

Lind Suppl. = E. H. Lind, Norsk-isländska dopnamn ock fingerade namn från medeltiden. Supplementband (1931)
LMA = Lantmäterimyndigheternas arkiv (Landsarkivet, Härnösand)
LSA = Lantmäteristyrelsens arkiv (i SRA)
LSB = Linköpings stadsbibliotek: Stiftsbiblioteket
LSBp = pergamentsbrev i LSB
LUB = Lunds universitetsbibliotek
LUP = L. Peterson, Lexikon över urnordiska personnamn (http://www.isof.se) (2004)
Min karta = Lantmäteriets e-karttjänst (minkarta.lantmateriet.se)
ml = mantalslängd
MM = Maal og minne
NAU = Namnarkivet i Uppsala, samlingar, Isof
NE = O. Rygh, Norske Elvenavne
NEn = Nationalencyklopedin
NG = O. Rygh, Norske Gaardnavne
NG Indl. = O. Rygh, Norske Gaardnavne. Indledning
NÍ = G. Kvaran & S. Jónsson, Nöfn Íslendinga (1991)
NIYR = Norges innskrifter med de yngre runer
NIÆR = Norges Indskrifter med de ældre runer
NK = Nordisk kultur
NN = Namn og nemne
NO = Norsk ordbok
NoB = Namn och bygd
NPL = K. Kruken & O. Stemshaug, Norsk personnamnleksikon (3. utg., 2013)
NRA = Riksarkivet, Oslo
NRL = L. Peterson, Nordiskt runnamnslexikon (5 rev. utg., 2007)
NSL = Norsk stadnamnleksikon. Red. av J. Sandnes & O. Stemshaug (4. utg., 1997)
NäR = Närkes runinskrifter (SRI 14:1)
OAU = Ortnamnsarkivet i Uppsala, samlingar, Isof
OAUjb = excerpter i OAU ur kameralt material i SRA
ODS = Ordbog over det danske Sprog
OGB = Ortnamnen i Göteborgs och Bohus län
or. = original
OSDs = Ordbok över Sveriges dialekter, samlingar, Isof, Uppsala
OUN = Ortnamnssällskapet i Uppsala. Namnspalten i UNT
OUÅ = Ortnamnssällskapets i Uppsala årsskrift
RAÄ = Riksantikvarieämbetet, Stockholm/Visby
RB = Biskop Eysteins Jordebog (Den röde Bog). Udg. ved H. J. Huitfeldt (1879)
Rep = Repertorium diplomaticum regni Danici mediævalis
RGA = Reallexikon der germanischen Altertumskunde von Johannes Hoops. 2. Aufl.
SAOB = Ordbok över svenska språket utg. av Svenska Akademien
SaoS = Saga och sed
SAS = Studia anthroponymica Scandinavica
SD = Svenskt diplomatarium, SRA
SDa = Diplomatarium Svecanum. Appendix. Acta pontificum Svecica
SDHK = Svenskt diplomatariums huvudkartotek, SRA
SDns = Svenskt diplomatarium [ny serie] från och med år 1401
Sdw = K. F. Söderwall, Ordbok öfver svenska medeltids-språket (1884–1918)
Sdw Suppl. = K. F. Söderwall, Ordbok över svenska medeltids-språket. Supplement (1925–73)
skg = skeppslag
SkO = Skånes ortnamn
SMP = Sveriges medeltida personnamn
SMPs = SMP, samlingar, Isof, Uppsala
SMR = Svenska medeltidsregester 1434–1441
SmR = Smålands runinskrifter (SRI 4)
sn = socken
SNF = Studier i nordisk filologi
SOB = Sveriges ortnamn. Ortnamnen i Blekinge län
SOD = Sveriges ortnamn. Ortnamnen i Dalarnas län
SOH = Sveriges ortnamn. Ortnamnen i Hallands län
SOHä = Sveriges ortnamn. Ortnamnen i Hälsingland
SOJä = Sveriges ortnamn. Ortnamnen i Jämtlands län

SOJö = Sveriges ortnamn. Ortnamnen i Jönköpings län
SOKa = Sveriges ortnamn. Ortnamnen i Kalmar län
SOKo = Sveriges ortnamn. Ortnamnen i Kopparbergs län
SOL = Svenskt ortnamnslexikon. Red.: M. Wahlberg (2 rev. uppl., 2016)
SOSk = Sveriges ortnamn. Ortnamnen i Skaraborgs län
SOU = Sveriges ortnamn. Ortnamnen i Uppsala län
SOV = Sveriges ortnamn. Ortnamnen i Värmlands län
SOVm = Sveriges ortnamn. Ortnamnen i Västmanlands län
SOVn = Sveriges ortnamn. Ortnamnen i Västernorrlands län
SOÅ = Sydsvenska ortnamnssällskapets årsskrift
SOÄ = Sverges ortnamn. Ortnamnen i Älvsborgs län
SOÖg = Sveriges ortnamn. Ortnamnen i Östergötlands län
SRA = Riksarkivet, Stockholm/Arninge (Täby)
SRAp = pergamentsbrev i SRA
SRApp = pappersbrev i SRA
SRI = Sveriges runinskrifter
SRP = Svenska riks-archivets pergamentsbref
SvLm = Svenska landsmål och svenskt folkliv
SöR = Södermanlands runinskrifter (SRI 3)
T = Topografisk karta över Sverige (Terrängkartan)
tg = tingslag
tl = tiondelängd
u.d. = utan datum
ULMA = Uppsala landsmålsarkiv, samlingar, Isof
u.o. = utan ort
UR = Upplands runinskrifter (SRI 6–9)
UUB = Uppsala universitetsbibliotek
UUBp = pergamentsbrev i UUB
UUBpp = pappersbrev i UUB
u.å. = utan år
VgR = Västergötlands runinskrifter (SRI 5)
vid. = vidimation
VJb = Kong Valdemars Jordebog. Udg. ved S. Aakjær (1926–45)
VrR = Värmlands runinskrifter (SRI 14:2)
VsR = Västmanlands runinskrifter (SRI 13)
ÖgR = Östergötlands runinskrifter (SRI 2)
ÖlR = Ölands runinskrifter (SRI 1)
ÖNON = Övre Norrlands ortnamn. Ortnamnen i Norrbottens län
ÖNOV = Övre Norrlands ortnamn. Ortnamnen i Västerbottens län